

PÈRDUA DE L'OPOSICIÓ FONOLÒGICA /b/-/v/ A L'EXTREM SUD-ORIENTAL DEL CAMP DE TARRAGONA: FETS I MOTIVACIONS

És evident que les característiques subdialectals —és a dir, aquells trets lingüístics que diferencien parlars inclosos en una realitat dialectal comuna— estan condemnades a desaparèixer. Aquesta uniformització imminent ve condicionada per factors diversos la importància dels quals creix en forta progressió. Desde fa cinquanta anys fenòmens extralingüístics han ocasionat i continuen ocasionant un esborrament de fets lingüístics característics de la nostra parla comarcal, alguns de gran interès diacrònic. La tasca de l'investigador és, ara per ara, detectar la força i direcció de les isogloses que situen geogràficament aquests fets. Cal, en conseqüència, analitzar la fonètica, morfologia i lèxic de la zona afectada i provar de fixar quins trets es veuen amenaçats per la regressió. La quantitat i qualitat d'aquests trets ens permet de fixar l'índex regressiu global de la parla en qüestió en relació amb la modalitat lingüística dominant. Cal constatar, però, que no sempre s'ha d'atribuir el seguit de mutacions a una influència externa: de vegades la motivació ve originada des de l'interior del mateix sistema lingüístic.

La metodologia exposada serveix per a treballar la parla de zones geogràfiques extenses i per classificar entitats subdialectals senceres. Ara bé; també resulta vàlida en el cas de monocronies que estudiïn la vigència d'un únic tret lingüístic en una zona geogràfica molt més reduïda¹. Heus ací, a manera d'exemplificació, unes aportacions sobre la pèrdua opositiva de l'oposició /b/-/v/ a les terres emplaçades al sud-est del Camp.

1. Fou precisament això el que vaig fer al meu estudi *Notes entorn del rendiment fonològic de l'oposició /b/-/v/ al Tarragonès: estat actual*, en premsa, que ha servit per a bastir aquest article (=Notes).

Posseïm testimonis dels primers trenta o quaranta anys de segle que constaten la pertinència de l'oposició fonològica pertot el Camp. Lògicament, les terres objecte del present estudi restaven plenament afectades pel fenomen. Així ho confirma l'enquesta corresponent a l'Atlas Lingüístic de la Península Ibèrica portada a terme per Sanchis Guarner i Moll a Roda de Berà: els resultats obtinguts reflexaven una distinció ben viva entre ambdues articulacions. Creiem, d'altra banda, que la forma *clavi* «clàvia» recollida per nosaltres a La Nou i La Pobla de Montornès constitueix precisament un fòssil fonètic que ha sobreviscut a la pèrdua opositiva total.

L'estat actual confirma que a la zona en qüestió la pèrdua opositiva s'estén a totes les generacions d'informants i a totes les posicions contextuais possibles². ¿Com justificar que en poques dècades s'hagi operat el canvi fònic-fonològic /b/-/v/ en aquesta zona costanera? ¿Quins fenomens han motivat que altres zones orientals del Camp —pensem en Salomó, Rodonyà o Masllorenç— hagin conservat l'oposició en totes tres posicions contextuais inicial, intervocàlica interior i postconsonàntica interior

Suposem que els fets motivadors han actuat des de fora del sistema lingüístic: sembla que un conjunt d'influències exògenes de caire extralingüístic ha anat condicionant gradualment però molt intensament el canvi en qüestió. Aquestes observacions troben confirmació en la coherència que presenta el moviment isoglòsic que separa la zona diferenciadora de la no-diferenciadora. En efecte, la isoglosa que separa ambdues zones descriu un moviment de desplaçament uniforme promogut i impulsat des del S. i S.E. cap al N. i W. La prova més evident ve fornida per la presència d'una àrea de transició labiodental-betacista integrada pels Pallaresos, Perafort i Constantí, que limita de ple amb l'àrea no distingidora: en aquests termes hom constata, efectivament, que els informants de més de seixanta anys serveixen la pronúncia labiodental amb un percentatge inferior al 80 %. Als termes més llunyans de La Canonja, El Morell, La Pobla de Mafumet, Vila-seca i Vila-llonga ja constatem una distintivitat superior a aquell percentatge sobretot en posició inicial absoluta.

Que el canvi s'ha produït a la zona més meridional és evident si

2. En concret a *Notes* fixava l'extensió següent: «No distingeixen fonèticament ni fonològicament: Altafulla, El Catllar, Els Garidells, La Nou de Gaià, La Pobla de Montornès, La Riera de Gaià, Roda de Berà, La Secuita, Les Gunyoles, Vistabella i Vespella de Gaià. Cal incorporar-hi Tarragona com han apuntat els lingüistes en diverses ocasions». Cal fer constar que no concretàvem el betacisme de Torredembarra i Creixell de Mar per no haver efectuat enquesta a aquests indrets.

observem la posició septentrional dintre del complexe comarcal del Tarragonès que caracteritza a Salomó i Renau, viles que han d'ésser agrupades amb els territoris de màxima distintivitat. El tractament que fan de l'oposició fonològica en qüestió ha d'explicar-se per llur situació geogràfica: són a la vegada pobles interiors i limiten decididament amb l'Alt Camp. Es comprendrà els motius de la conservació de labiodental en aquells termes tenint en compte que Vilabella, Nulles, Bràfim, Masllorç... registren també el màxim percentatge d'opositivitat així com, en línies generals, tot l'Alt Camp.

Heus ací doncs la necessitat de justificar extralingüísticament el fenomen de pèrdua vista la distribució dels límits entre les diferents zones. Un fet decissiu podria ésser el de les comunicacions. L'àrea que ens ocupa està molt ben comunicada: esmentem la carretera N 340 i la línia de ferrocarril costanera Barcelona-Tarragona ultra les carreteres veïnals i l'altra línia de ferrocarril via Roda que comuniquen els pobles més interiors. Això indubtablement ha afavorit la rapidesa de propagació de les solucions betacistes en base a dos factors clau: d'una banda el pes específic del nuclis més orientals a través del Baix Penedès —zona no distingidora en la seva part costanera en la actualitat— i de l'altra l'enorme influència assimiladora de Tarragona. No deixarem d'esmentar també dos condicionants més: la dinàmica de mercat favorable a Tarragona i el canvi d'estructures ocasionat pel turisme. Evidentment, sobresurt el primer factor amb repercussió forta sobre subjectes de totes les generacions.

A més de la força d'actuació dels fenòmens exògens de caire socio-geogràfic, un fet de decurs ha facilitat la pèrdua opositiva: d'acord amb els resultats obtinguts és evident que en posició contextual intervocàlica i postconsonàntica —bàsicament en la primera posició— l'oposició presenta un rendiment fonològic menor que en posició inicial absoluta. Descrivíem així el fenomen a *Notes*: «Basant-nos en experiències auditives pròpies, creiem que, en la posició afectada, s'estableix una correlació entre /v/ poc definida articulatòriament i un producte acústic exent de les vibracions provocades pel contacte efectiu entre dents i part interna del llavi inferior. De fet, el contacte és gairebé inexistent i molt relaxat de manera que una orella poc sensible no reconeix amb facilitat el so labiodental: la confusió amb [b] és, almenys auditivament, un fet constatable».

Daniel RECASENS